

ВІДГУК

Офіційного опонента на дисертаційну роботу **Бойчук Володимири Михайлівни “Синтез, структурно-морфологічні та електрохімічні властивості наносистем на основі сполук Ni та Mo і вуглецевих матеріалів”**,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук зі спеціальності 01.04.18 – фізика і хімія поверхні

Встановлення особливостей структуроутворення досліджуваних у роботі електродних наноматеріалів і композиційних систем нового покоління, з'ясування специфіки перебігу електрохімічних процесів в конденсаторах, створених на основі цих матеріалів (зокрема, Ni та Mo) є важливою і актуальною задачею сучасного матеріалознавства. Ця задача торкається широкого кола актуальних теоретичних і практичних проблем, вирішення яких відкриває можливості ефективного використання розмірно-чутливих ефектів для покращення електронних властивостей досліджуваних у дисертації матеріалів та підвищення ефективності роботи електрохімічних пристроїв з електродами на основі цих матеріалів. В цьому плані, безумовно, актуальними є встановлення взаємозв'язків між умовами отримання, структурою та електрохімічними властивостями розроблених матеріалів, цілеспрямована оптимізація цих властивостей для підвищення питомої ємності створених на їх базі конденсаторів.

Саме на вирішення зазначених проблем і спрямована дисертаційна робота Бойчук В.М., і саме тому вона є актуальною.

Тема дисертації безпосередньо пов'язана з низкою науково-дослідних робіт, що виконуються в наукових лабораторіях кафедри матеріалознавства і новітніх технологій ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» в рамках досліджень, пов'язаних з науковою тематикою Міністерства освіти і науки України (б/т №№ 0115U002264; 0116U006805 та 0116U003563).

Вірогідність наукових результатів і висновків, сформульованих у роботі, їх надійність і фізико-хімічна обґрунтованість забезпечена конкретною постановкою експериментів, узгодженістю теоретичних уявлень з одержаними експериментальними результатами. Крім того, вірогідність та надійність результатів досліджень забезпечені застосуванням сучасних вимірювальних, зокрема, комп'ютеризованих методик, отриманням відтворюваних та систематизованих експериментальних даних, а також їх узгодженістю з результатами подібних досліджень, одержаних іншими авторами.

В роботі використані наступні методи наукових досліджень: скануючої та трансмісійної електронної мікроскопії, рентгенівської дифрактометрії, раманівської та оптичної спектроскопії, циклічної вольтамперометрії, гальваностатичного циклювання, спектроскопії електрохімічного імпедансу тощо. Характерним, крім усього є те, що інтерпретацію експериментальних результатів авторка здійснювала комплексно, із залученням загальноновизнаних та самостійно створених моделей.

Дисертація складається із вступу, семи розділів, висновків і списку використаних літературних джерел (359 найменувань). Обсяг дисертації – 271 сторінка друкованого тексту, в тому числі 209 рисунків та 12 таблиць. Матеріали дисертації викладені в 26 статтях у фахових журналах, (з них 8 статей, що індексуються в Scopus та 3 – у Web of Science), 2-х патентах України та 18 матеріалах міжнародних конференцій.

До основних нових оригінальних результатів дисертаційної роботи слід віднести наступне:

- Для пористого вуглецевого матеріалу авторка вперше зробила комплексний порівняльний аналіз впливу умов лужної та кислотної активацій й способу одержання цього матеріалу на його морфологічні особливості і, відповідно, на ємнісні та енергетичні характеристики електрохімічних конденсаторів з електродами на основі розроблених матеріалів. При цьому з'ясовані умови, при яких є досяжною максимальна ступінь графітизації кристалів графіту при мінімальних їх розмірах (2,8-3,1) нм і масовому співвідношенні NaOH:C рівному 0,75.
- Важливими і новими є результати роботи по формуванню композиційної системи на основі β – Ni(OH)₂ та відновленого оксиду графену методом ультразвукового диспергування; формування системи на основі ультрадисперсного двооксиду молібдену чи квазідвовірного сульфїду молібдену та відновленого оксиду графену а також встановленню впливу вмісту компонент на ємнісні параметри електрохімічних накопичувачів енергії з електродами на основі цих систем.
- Вперше в роботі визначені загальні закономірності створення електрохімічних систем конденсаторного типу, виготовлені електродні матеріали на основі нанопористого вуглецю та відновлених оксидів графену легуваних дисперсними наносистемами на основі гідроксидів нікелю, сульфїдів і оксидів молібдену, ультрадисперсної нікель-залізної шпінелі, що

дозволить підвищити енергоємність та інші важливі характеристики конденсаторів на їх основі.

Основні висновки роботи мають конкретний характер і узагальнюють основні наукові здобутки дисертантки.

Практичне значення одержаних в дисертації результатів полягає в тому, що розроблені в ній шляхи створення та модифікації електродних матеріалів відкривають можливості одержання нових сучасних композиційних систем для застосування в джерелах струму зі збільшеними енергетичними параметрами. Про це свідчать і Патенти України, одержані дисертанткою.

Слід наголосити на вагомості особистого внеску авторки дисертації у постановку завдань, вибір напрямку досліджень, підбір матеріалу для досліджень, безпосередньому проведенні нею експериментальних і теоретичних досліджень та інтерпретацію одержаних результатів.

По дисертаційній роботі можна висловити ряд зауважень і побажань, вказати на недоліки.

1. В дисертації не конкретизовано, яка рослинна сировина слугувала для одержання пористого вуглецевого матеріалу, а це є важливим фактором, що впливає на кінцеві результати досліджень. Бажано було б отримати ширшу інформацію про метрологічні характеристики та вміст домішок у сировині, яка була використана при отриманні графенових матеріалів (оксидів графену та відновлених оксидів графену), адже загальновідомим є факт присутності в природному графіті катіонів металів, зокрема заліза. Цілком імовірно, що редокс-активність відновленого оксиду графену, яку фіксували методом циклічної вольтамперометрії частково зумовлюватиметься присутністю в матеріалі катіонів зі змінним ступенем окиснення. Аналогічне питання виникає й щодо сировини, використаної при синтезі вуглецевих матеріалів, зокрема мікропористого вуглецю, допованого азотом.
2. Акцентуючи увагу на великому об'ємі експериментальних досліджень, використаних у роботі, застосуванні різних методик і моделей опису результатів досліджень, слід відмітити, що в неї недостатньо приділена увага на розділенні методик і моделей на стандартні та запропоновані у дисертації. Відмічаючи позитивні фактори, які стосуються підвищення ефективності, зокрема, енергоємності розроблених в дисертації електрохімічних систем, слід зауважити, що конкретних переваг цих систем порівняно з сучасними електродними матеріалами, розробленими іншими авторами, в роботі не наведено.

3. Температурні залежності електропровідності для rGO(H) (рис.3.15 (в), стор. 108 дисертації) та для rGO(MT) – рис. 3.15 (в) на думку опонента не є експоненціальними. Залежність $\sigma(T)$ – рис. 3.17 (в) є практично лінійною. Не дивлячись на це дисертантка використовує рівняння Ареніуса для розрахунку по цих залежностях енергії активації електропровідності. Та чи є доцільним взагалі використання в даному випадку поняття енергії активації провідності?
4. Не для всіх випадків дисертантка уважно віднеслась до оформлення роботи. Зокрема, позначення на осях рисунків використані як українською, так і англійською мовами, а на деяких рисунках (зокрема, на рис. 4.11 стор. 130) взагалі відсутні позначення на осях, що затруднює сприйняття матеріалу дисертації.
5. В дисертації і в авторефераті мають місце описки, орфографічні і стилістичні помилки, використовуються не загально вживанні поняття. Зокрема, бажано було б пояснити, що дисертантка має на увазі, коли використовує поняття «інтегрального коефіцієнта дифузії редокс-активних частинок...». З чого складається цей інтегральний (або можливо ефективний) коефіцієнт? (Сторінка 182, 5 розділ дисертації).
6. Цікавим та важливим результатом роботи є встановлення факту підвищення електрохімічної активності наноструктурованого композиту Ni(OH)₂/відновлений оксид графену у порівнянні з окремими компонентами композиційної системи. Було б цікаво одержати більш розгорнуту інтерпретацію синергетичного впливу компонент композиції (Ni(OH)₂ та відновлений оксид графену) з точки зору встановлення причин зростання швидкості перебігу фарадеївських процесів окиснення-відновлення.

Викладенні зауваження мають загальний характер. В цілому дисертація логічно написана і непогано оформлена. Її недоліки не стосуються основних результатів і висновків та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Бойчук В.М. «Синтез, структурно-морфологічні та електрохімічні властивості наносистем на основі сполук Ni та Mo і вуглецевих матеріалів» є завершеною науковою роботою. Усі наукові результати дисертації вчасно опубліковані у фахових журналах і доповідалися на міжнародних і всеукраїнських конференціях та симпозіумах високо рівня і отримали схвальну оцінку фахівців. Основні

положення дисертації відображені в авторефераті і є ідентичними з його змістом.

Отже, за обсягом та ґрунтовністю проведених досліджень, новизною, науковою і практичною значимостями отриманих результатів дисертаційна робота Бойчук В.М. повністю відповідає вимогам ДАК МОН України щодо дисертаційних робіт, представлених на здобуття наукового ступеня доктора наук, а саме, пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), а її авторка, Бойчук Володимира Михайлівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора фізико-математичних наук зі спеціальності 01.04.18 – фізика і хімія поверхні.

Офіційний опонент:

Доктор фізико-математичних наук, професор,
завідувач науково-дослідної лабораторії
“Фізика металів та кераміки” Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

Рево С.Л.

С.Л. Рево
20 11 2019 р.

11 11 2019

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет фізики
03022/15/1917
10 30 19